ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, ամբողջ 13րդ չրջանի (97 օգոստ.—98 յունիս) բաժնորդագրութիւնն է 20 ֆր. կանխիկ կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ ֆր. հաշուելով և 1898 յունիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով։

Նամակ և ծրարագիր ղրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France).

ՀԱՅ ՏԱՐՒԱ ԹԻՒ 66

1898 ԱՊՐԻԼ 30

1898 ԱՊՐԻԼ, 18 (Հ. Տ.)

ԳԻՆԸ

Կը հրատարակուի 1 Օգ. և 16 Բրբ. օրեր

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ ժամանակ մը միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Ետ տրուող չէ ձեռագրութիւնը չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցմունքը կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։ Յանուցման 1 միջակ տողը 1 սանդիմ է, 1 տիւրաժին 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction : Rue Fortia, 7.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գաղթականներուն վերադարձը. — Հայեր Ամերիկա. — Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներեն (Նիւ-Եորք). — Դաւանութիւն. — Ծովային ապստամբութիւն։ — Սպանա-ամերիկեան պատերազմը. — Նոր հրատարակութիւններ. — Փոքրիկ սուրհանդակ։ — Մայրագոյն-Ազեւելքի գործեր. — Արտասահմանի լուրեր. — Յանձնարարութիւններ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հակառակ լուրերը կը հաստին գաղթական Հայերը իրենց հայրենիք վերադարձին նկատմամբ։ Այդ հակառակութեան դլխաւոր պատճառն այս է որ Թիւրքիոյ մէջ օրէնքը չտիրապետեր և հետեւապէս միօրինակութիւն չկայ, պաշտօնեաներուն քմահաճոյքն է որ կը տիրէ և կը վարէ գործերը։ Անոնք որ միջոցներ և պաշտպաններ ունին, անոնց չնորհիւ կըրնան իրենց դլուխը ազատել մինչև մէկ սարիճան. իսկ անոնք որ անօդնական են, ինչպէս գրած էինք մեղ Սամսունէն և հրատարակուած էր Արմաւիրի նամբոյդ թուով, բանտերի խորշերը կը ծնան ու կը ծնան, մինչև որ հիւանդութեան կամ անօթութեան զոհ երթալով վերջանան իրենց տառապանքը։

Ահա այդպիսի անօդնականներուն համար է որ հարկ անհրաժեշտ կը դառնայ պատրիարքարանի միջամտութիւնը և Ամեն. Օրմանեան պատրիարքը պարտաւոր է այս պարագայի մէջ մի քիչ աւելի ազդու կերպով գործել, Բ. Դրան դլխաւորներ անելով և Սամսոնի առաջնորդական Տեղապահին ալ հրահանգելով որ պէտք եղած պաշտպանութիւնն ընէ իրենց հայրենիք վերադարձող անպաշտպան բանտարկուած Հայերուն և արդիւնքը տեղեկագրէ իրեն։ Ոչ միայն Հայ ազգի, այլ և նոյն իսկ Թիւրքիոյ չահը կը պահանջէ որ իրենց հայրենիք վերադառնալու փափաքող Հայերի ճանապարհորդութիւնը ապահովուի։

ՀԱՑԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ոտրըրէն մեզ կը գրեն հետեւեալը.

Եկեղեցին հաղիւ 30–50 մարդ կը յաճախէ հիմա։

Կիրակի մարտ 27ին, վարդապետը Մ. փրկիչ եկեղեցւոյ կանոնադրութիւնը մը ծրագրած էր և կուզէր որ ժողովրդեան հաւանութիւնն առնէր։ Շաբաթ մը առաջ ցրուած ծանուցագիրներուն հակառակ, ներկայ էին միայն 25 անձինք 1000 հոգի ժողովրդէն։ Ժամ մը սպասեցին որ ժողովուրդ դայ, բայց աւելի ոչ ոք եկաւ. յետաձգուեցաւ յաջորդ կիրակիին։ Անցեալ շաբթու մարտ 30ին նորէն ծանուցագիրներ ցրուեցին, այս անգամ ազատնալով թէ «ներկայից թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի»։ Ցաւալի է ըսել որ 22–23 անձինք միայն ներկայ գտնուեցան։ Ի՞նչ կը նշանակէ երբ այսչափ կարեւոր խնդրի մը համար երկու շաբաթ կը ծանուցուի և դարձեալ 22 անձ միայն ներկայ կըլլան։

Վերջերս Ուսթըրի մէջ «Յովհաննէսեան Միութիւն» մը կազմուեցաւ վըտահելի անձերէ որուն կանոնադրութենէն օրինակ մը կը ղրկեմ ձեզ։ Այս երկրի մէջ այսպիսի ընկերութիւններ կազմել պէտք է որ Հայոց նիւթական վիճակը բարւոքուի ապագային մէջ։ Ձեմ սխալիր եթէ ըսեմ որ Հայեր ամենքն ալ վար օրչէքով կաշխատին, բայց դարձեալ գործ չկայ. ի՞նչ կըրնանք ընել։ Եթէ այսպիսի ընկերութիւններ կազմուին և անոնց այժ աջրուի, կը յուսանք թէ ապագային մէջ չատ մը Հայերու գործ հայթայթուի։ Պայմանները չատ դիւրամատչելի են. 5 տոլար մուտք, 25 սենթ չաբաթական որ դիւրին է տալը։

ՆԱՄԱԿ

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

Նիւ-Եորք, 9 ապրիլ 98

Օրէց օր յառաջացող գործերի վիճակը Միացեալ-Նահանգներուն և Սպանիոյ միջև, պատերազմ սպառնացող երեւոյթ մը կառնէ (1)։ Թէև նախագահ Մաք-Քինլի գործը դիւանագիտութեամբ վերջացնելու նպատակով ամեն չանքեր կանէ և Նիւ Եորքի վօլ փողոցի դրամատէրներն ալ այդպէս կը փափաքին, սակայն գործերը ընթացքը մաղ մը չէ չեղած պատերազմի դաշտը տանող ուղեգծէն։ Յետաձգել, յետաձգել. այս է այժմեան դիւանագիտութեան նեղ ժամուան լարախնդիրը, որուն յենուելով կը յուսան թէ նոր միջադէպի մը ծնունդը թերեւս կուգայ վերջ տալ սպառնացող ճգնաժամին և ահա այս յետաձգումներ աւելի կնճիռ մ'ալ կուգան բարդել արդէն բազմակնճիռ դաշնագրի կնդրոյն վրայ և աւելի աշխատանքների կը պարտաւորցնեն անոր լուծման համար։

Քոնկրէսը պատրաստ է բացարձակ մեծամասնութեամբ Քուպացիները անկախ ազդ ճանաչել և Սպանիոյ դէմ պատերազմ հրատարակել եթէ սա վիճերը թոթվելով չուզէ բոլորովին դուրս ելնել Քուպացին որ է Սպանիոյ ոտքի բռնած վերջին տեղը(1). իսկ նախագահ Մաք-Քինլի տալիք պատգամագրի օրէցօր յետաձգումը քոնկրէսը կաչկանդուած կը թողու որ չկրնար ոևէ չարժում ընել։ Մամուլի ռամկավարական մասը չարաչար կը քննադատէ նախագահի այս դանդաղ վարմունքը և գոն կը նկատեն դրամատէրներէ խաղալիք մը, ըսելով թէ աւելի այդ անկուշտներէ չահերը կը խորհի քան երկրի ոտնակոխ եղած պատիւն ու ճնշուած քուպացիները։ Սպանիացւոց ցոյց տուած յամառութիւնն ալ իրաւամբ Մաք-Քինլիի բռնած խաղաղասէր քաղաքականութիւնը աւելի ժամավաճառութեան կը դատապարտէ ի չնաս Մ. Նահանգաց։

Նախորդ նախագահ Քլիվլանտի օրով երբ Քուպաի ապստամբութիւնն երթալով կը ղարգանար, որ ծնունդ առած էր Սպանիոյ հարստահարիչ վարչութենէն, քոնկրէսը յեղափոխականներն իբր ապստամբ ազդ ճանչ ցուելու որոշում մը անցուց։ Բայց նախագահը այդ որոշում կանխահաս համարելով չվաւերացուց. միայն կըզգին (Քուպա) համար բարեկարգութիւն պահանջելով Սպանիան բաւականացաւ, չուզելով խզել իր բարեկամութիւնն Ծովերին հետ. Սպանիա ալ անշուշտ խոստացաւ այդ անել։ Անկէ ի վեր միշտ ծանուցագիրը, միշտ խոստանալ և չկատարել եղած են

(1) Ամերիկայի մէջ վերջին նմոյշը իր այնչափ ունեցածներէն։

Սպանիոյ և Մ. Նահանգներու տեսած դործերը։ Եւրոպական պատութիւններ և Թիւրքիոյ՝ Հայաստանի մասին ծանօթ կատակերգութիւնն է որ տեղի կունենար հոս Ամերիկայի մէջ և որուն փոխարէն այսօր Մ. Նահանգները ենթարկուած են աւելի զոհողութիւններու և դժուարութիւններու, դործերու մաքուր եղրակացութիւնը ձեռք ձգելու համար։

«Բարեկարգել»ը ունի իր երկու նշանակութիւնը։

Մր. Քլիվլանտի դահլն վար իջնալն եառքն էր որ ամերիկեան ազատ մամուլի թղթակիցներէն ոմանք Մատրիտէն հեռագրեցին, իբր հաստատուած իրողութիւն, թէ Քլիվլանտի առաջարկած բարեկարգութիւնը՝ ուսական վերջին նորաձեւութեամբ Բ. Դրան տուած Հայաստանի մասին «բարեկարգելու» ծանուցագիրներուն ոճն ունեցած էր. և իրօք թրքական ձեւով բարեկարգութիւն մը սկսաւ Քիւպային մէջ յառաջ տարուիլ. վէյլըր գօրապետը, Սպանիոյ Շաքիր վաչան, նախճիրներուն չարք մը սկսաւ ի գործ դնել դժբաղդ կղզիին մէջ։

Մէկ կողմէն Սպանիա խոստացաւ կեղծ ինքնավարութիւն մը տալ կըղզիին, համոզելով ապստամբներն պէնընկէց ըլլալու. միւս կողմէն վէյլըր քիւպացիները բնաջինջ ընելու վարչութիւն մը ստեղծեց. կոտորած, բանտարկութիւն, կախաղան՝ ճիշդ Թիւրքական «չէնքով ու չնորհքով»-ին պէս որ այժմ կը հաշուեն թէ այս վերջին երեք տարուայ ընթացքին մէջ բնակիչներէ մէկ երրորդը կամ կէսին մօտ՝ հուրի, սուրի և սովի ճարակ գնացեր է։ Սակայն այս բարբարոս քաղաքականութիւնն աւելի նպաստեց Քիւպաի անկախութեան քան Սպանիոյ պետութիւնը կղզիին մէջ ամրապնդելու. այս քաղաքականութիւն մէկ կողմէն աւելի գրգռեց պատրաստականութեամբ յեղափոխութեան եւլած ժողովրդի վրիժառու հոգին, աւելնալով իրենց թուոյն վրայ հարստահարութիւնէն խոչ տուողներէ բազմութիւնն որով ապստամբութիւնն օր օր աւելի ծաւալ առաւ. միւս կողմէն հարստահարուած անմեղ և խաղաղ գիւղացիներէ հեծեծանքները՝ միացած քաղաքարձ ապստամբներէ հերոսութիւններուն հետ՝ Ամերիկայի ժողովուրդի խորին համակրանքն գե-

ՂԱՓԱՆՑՈՒՄ

* * *

Ամբեմատաան։

Վերջին անգամ, երբ Ամբեմատանի մեջ էի, ես ինձ հարցրի, թե ինչո՞ւ եմ ես այստեղ եկել և ինչո՞ւ եմ ես ամեն տարի այստեղ գալիս։ Ես ինձ հարցրի, թե

նակ (տինամիթ) և ամեն տեսակ պայթուցիկ նիւթեր, ինչպէս նաև համազգեստներ, վրան, հագուստ, թնդանօթաձիգ զօրքերի և հեծելազօրքերի կազմածքներ (բանալը), նաւային մեքենայներ և առհասարակ պատերազմի համար գործածուող ամեն նիւթեր։

Յօդ. 7.—Երբև ծովահէն պիտի նկատուին և օրէնքների ամբողջ խստութեամբը պիտի դատուին այն ամեն նաւապետները, նաւի հրամանատարներ և սպայներ, ինչպէս նաև նաւաստիներ երկու երրորդ մասը որոնք թէև Ամերիկայի չեն, պատերազմական գործողութիւններ կը կատարեն Սպանիոյ դէմ. նոյն իսկ եթէ ատոնք Միացեալ Նահանգներէ կառավարութենէն առնուած արտօնագիրներ ունենան։

ՍՊԱՆԱ-ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մինչև այժմ թշնամական գործողութիւնները կը կատարուէին երկու կողմէն նաւեր գերի բռնելով։ Իսկ այժմ սկսուած են բուն պատերազմական գործողութիւնները։

Հեռագիրն արդէն լուր բերած էր մէկ երկու օր առաջ թէ ամերիկեան ծովային նախարարը մտադիր է կարծուածէն ուղիղ չուտ սկսիլ ռմբակոծել տալ Հաւանան։ Հիմա Քէյ-Ուէսթէն եկած մի հեռագիր կիմացունէ որ ամերիկեան «Նիւ Եորք» և «Սինսինաթի» ղրահաւորներն ու «Ռիւրիթան» ադդանաւը ապրիլ 27ին ռմբակոծեր են Մաթանզոսի ամրոցները։

Ահաւասիկ մանրամասնութիւնները։ Սամփսոն ծովակալը (ամերիկեան նաւատորմիղի հրամանատարը) «Նիւ Եորք» մարտանաւով դէպի Մաթանզոս յառաջանալով նկատեց որ Սպանիացիները Եռանդով կաշխատին ամրութիւնները աւելցնել և դնքեր տեղաւորել։ Ադկէ զատ իմացաւ որ երկու Թորփիլներ նետուած էին ամերիկեան «Ֆուլթ» Թորփիլանաւին դէմ։ «Ռիւրիթան» և «Սինսինաթի» մարտանաւերն ալ Մաթանզոսի ջուրերը կը գտնուէին. ուստի ծովակալը որոշեց աչքէ անցունել մարտկոցների դիրքը, անոնց մէջ ի՛նչ տեսակ թնդանօթներ գտնուիլը և եթէ կարելի լինի, արգիլել անոնց ամրացնելու աշխատանքը։ «Նիւ Եորք» մտաւ Մաթանզոսի առիւծ գտնուած ծովածոցին մէջ որ 3 մղոն լայնութիւն ունի և Մաթանզոսն ալ բան ծովէն 4 մղոն հեռու է։ «Ռիւրիթան»ն մի քանի հարիւր մէթր հեռուէն հետևեցաւ «Նիւ Եորք»ին և «Սինսինաթի»ն ալ ամենէն ետև կեցաւ։ Սպանիացիները Մայաի բարձր դիրքէն որ ծովածոցին արևելեան կողմը կը գտնուի, սկսան կրակ ընել «Նիւ Եորք» մարտանաւին վրայ. նոյնը սկսան և Րիւսալ Քայայի մարտկոցէն որ արևմտեան կողմը կը գտնուի։ Այդ ժամանակ «Նիւ Եորք» սկսաւ ռմբակոծել Րիւսալ Քայան, «Ռիւրիթան»ն ալ Մայան. «Սինսինաթի»ն ալ եկաւ խառնուեցաւ կռուին մէջ և երկու կողմէն ալ ռմբաձգութիւնն ընդհանուր եղաւ որ տևեց կէս ժամ. սկսած էր կէսօրը ¾ անցած և վերջացաւ մէկը քառորդ անցած. Մաթանզոսի ամրոցները սաստիկ տուին։ Այդ ժամանակ միայն քաշուեցան հեռացան ծովածոցէն ամերիկեան մարտանաւերը։ Սպանիացիները մեծ կորուստներ ունեցած են. բայց Ամերիկացիներուն ինչ եղած։ Սպանիացիներուն ռումբերը հեռուն ծովին մէջ կերթային կիյնային, մինչդեռ Ամերիկացիները լաւ նշան առնելով կը նետէին։ Ամերիկեան նաւատորմիղը 86 անգամ կրակ ըրաւ մինչդեռ Մաթանզոսի ամրոցներէն 25 անգամ միայն թնդանօթ արձակած էին։

Մաթանզոս քաղաքը ոչ համանուն նահանգի գլխաւոր քաղաքն է, 40,000 բնակիչ ունի. Հռւպայի հիւսիսային կողմի ծովեզրին վրայ կը գտնուի, 84 հաղարամէթր հեռուն է Հաւանայի արևմուտքէն որի հետ երկաթուղիով կապուած է։ Հռւպայի երկրորդ նաւահանգիստն է, շատերի մեծ առևտուրի կեդրոնին մէջ։

— Քէյ Ուէսթէն կը հեռագրեն ապրիլ 28ին թէ ամերիկեան «Թէրօր» մարտանաւը գերի բռներ է սպանիական «Կուիտօ» վաճառականական չոգենաւը որ թէև վախչիլ ուղեր է, բայց չէ յաջողեր և իր նաւաստիներէ մին սպաննուեր է «Թէրօր»ի թնդանօթի հարուածներէն։ «Մաթիաս» թնդանօթակիր մարտանաւն ալ օգնութեան հասեր է «Թէրօր»ին։ Մինչև հիմա գրաւուած չոգենաւներէն ամենէն կարևոր եղածն է այս երկու միլիոն ֆրանքի հնչուն դրամ կար մէջը։ «Կուիտօ» ծխէ ընկերութեան չոգենաւն էր. Լիվըրբուլէն հաւանա կերթար։

— Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն ապրիլ 28ին թէ հիմա պատերազմական 250 գերի բռնած ունին Ամերիկացիները. տեղական իշխանութիւնները միայն անոնք վար կը դնեն որոնց վրկայութիւնը կարևոր է նաւերի բռնանալու գործերը քննող դատարաններին առջև, միւսներն աղատ թողուցած են. բայց ատոնք չեն ուզեր վայելել իրենց ազատութիւն, լաւագոյն համարելով զօրանոցին մէջ հինալ քան թէ երթալ թշնամի ժողովրդի մը մէջ ապրիլ։

— Պէրմուդին կը հեռագրեն ապրիլ 28ին թէ Ծայրագոյն Արևելքի մէջ գտնուղ ամանական նաւատորմիղի մէկ մասին հրաման գնացած է Մանիլ (Փիլիպեան կղզիները) երթալ, ամերնական շահերը պաշտպանելու համար։

— Սպանա-ամերիկեան պատերազմի հետևանքներն արդէն սկսած են զգալի լինել Եւրոպայի մէջ։ Լոնտոնի մէջ հացին գինը քիլոին 5 սանթիմ աւելցաւ. հացագործներն իմացուցեր են որ այդ յաւելումէ 10 սանթիմ պիտի լինի մէկ երկու օրէն։

Անվերջին կը հեռագրեն ապրիլ 28ի երեկոյին թէ ցորենի գինը որ 1 ֆր. և 50 սանթիմ բարձրացած էր, 2 ֆր.ի եկած է։ Նաւերով գալիք ցորեններն իրենց գալէն առաջ քանի մը անգամ ծախուած են ձեռքէ ձեռք։

— Երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսանալու դիշերը (27 ապրիլ) ամերիկեան երկու մարտանաւերին, «Թէրօր»ի և «Հօրնէթ»ի միջև բախում մը պատահեր է։ «Հօրնէթ»ը միւսը ուզելով ծխիլ դէմը գնացեր յամաքին կնկեր է. մէջը գտնուողներն աճապարանքով փոխադրուեր են «Թէրօր»ի մէջ։

— Ուտեստներու գիները Նիւ-Եորքի մէջ հետզհետէ կը բարձրանան պատերազմի հրատարակութենէն ի վեր։ Շահադէտներու մի խումբ որոնց գլուխը կը գտնուի Ջիքակոյի Տ. Հէթէր, պատրաստ գտնուած գրեթէ բոլոր ցորենները դնելով մենաւաճառ դարձուցած է։ Ալիւր չինողները մեծ դժուարութեամբ ցորեն կը գտնեն։ Մի ուրիշ կողմ ընկերութիւն ալ պատրաստ գտնուած գրեթէ ամբողջ ածուխը իր ձեռք անցուցեր է, որով կառավարութիւնը պիտի ստիպուի շատ բարձր գնով դնել իր պատերազմական նաւերին պէտք եղած ածուխը։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալը.

ՇԵՔՍՊԻՐԻ ՍԳԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (Ց. Թուրլաեանի և միւսներու գործը). Ջիւռորական դատարանի քննութիւնը Շուշում. «Նովոյէ Օբօզր» լրագրէն Թարգմ. Ս. Հ.։ Թիֆլիս. Արտագաթիպ տպարան Մնացականեան Մարտիրոսեանի. 1898։ Երես 115 ութածալ։ Գինն է 50 կոպէկ Թիֆլիզի մէջ։ (Նոյն իսկ Ռուսաստանի մէջ Թիւրք ոսոխականապետի մը կատարած սպանութիւնների և հարստահարութիւնների տեղեկագիրն է, դատավարութեամբ հաստատուած և ռուսական օրէնքներուն համեմատ պատժուած)։

ՓՈՔՐԻԿ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Քոլիֆրոյնիա. Գ. Դ.—Մենք կը խորհինք որ Յ. Զանկիւլեանի նամակը կարդացողը եթէ քիչ շատ պատկառութիւն ունի, ինքնին կրնայ հասկնալ թէ ո՛րքան յիմարօրէն չինուած սուտեր են ատոնք և հետևապէս պատասխանը փութացուցնելու ալ պէտք չենք տեսած։ Բայց ինչպէս կը գրէք, յաճախ յիմարէն աւելի յիմար մը կրնայ գտնուիլ անոր հատատացող, և քանի որ խնդիրն ալ հրապարակային է, յաջորդ անգամին մենք մի յոդուածով ցոյց կուտանք թէ ո՞ր աստիճան բացորոշ սուտեր են իր գրածները և Զիհանկիւլեանն ալ այնչափ կարեցուցեր է յիշողութիւնը որ բոլորովին մոռցեր է իր բռնուելէն դեռ մինչև մի քանի շաբաթ առաջ մեզ գրածները...։

ԿԱՏԱՂԱԳՅՑՆ ԱՐԻՒՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ

Անգլիական աչնաիքան Շանսի նահանգին մէջ, ածխահանքերի և երկաթահանքերի իր արտօնութիւններէ զատ, երկաթուղիները և ջրանցքներ չինելու արտօնութիւնները ալ ստացած է, այնպէս որ այդ արգասանդ և շատ կարևոր նահանգի բարգաւաճման գործը իրականապէս անցած է այժմ Անգլիոյ և Իտալիոյ ձեռքը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Քունաստանի Թագաւորը Ս. Փրկչի կարդի մեծ խաչի պատուանշանը ղրկեր է Ռուսիոյ արտաքին գործերի նախարար Մուրաւիեֆ կոմսին։

— Ռուսիոյ ծովային նախարարութիւնը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտայ Պալթիկ ծովի և Սև ծովի երկաթուղիներուն մէջ։ Մեծ փութով առաջ կը տարուի 2 զրահաւորների և 4 զրահաւոր յածաւորակներու չինութիւնը։ Արտասահման ալ մի քանի մարտանաւեր չինել կը պատուի։

— Ռուսիոյ Ջարը Բշ. օր (ապրիլ 25) իր ներկայութեան ընդունեց Թիւրքիոյ դեսպանը որ իրեն ներկայացուց Սուլթանի քարտուղար Ձէկատ պէյը և չինուորական Ֆէյզի պէյը. ատոնք մասնաւոր պաշտօնով գնացած են Բէթէրսպուրկ։

— Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Եորկիոս Թագաւորը սպաննել փորձող Քարաիձին և Ճօրճին քիչ օրէն պիտի գլխատուին Նօքլիի մէջ որ Արկոլիտա նահանգի գլխաւոր քաղաքն է։

— Իտալիոյ Պարի քաղաքէն եկած անհատական հեռագիրներուն նայելով, 2000 մարդ որոնց մէջ կիներ և տղայներ ալ կը գտնուէին, հացի գինը լչնցունել տալու համար ցոյց արեր են։

Յուզարարները կրակի տուեր են մաքսատուներուն պահականոցները, յարձակեր են քաղաքապետութեան հարկաժողովի դիւանատան վրայ և թուղթերն այրեր են, հանրային պարտէզը քանդեր և կազի լապտերները կոտրտեր են։ Ամբոխը ուզեր է յարձակիլ քաղաքապետի տան և բանտերուն վրայ, բայց զօրքերը չեն թողու, ցեր։

— Պրիւսէլէն Փարիզի լրագիրներուն հաղորդուած է ապրիլ 26 թուով հետևեալ տեղեկութիւնը որ ատուդութեան կը կարօտի.

2500էն աւելի մարդ ձերբակալուած է Բէթէրսպուրկի և մոսկայ քաղաքներին մէջ, ոչնչականների մի մեծ դատապրութեան մէջ մատ ունեցած լինելու կասկածներով։ Բէթէրսպուրկի մէջ 400 կասկածելի մարդ միայն ձերբակալուած և Պետրոս-Պօղոսի բերդին մէջ բանտարկուած են. բոլոր բանտարկուածներն ուշէ հազորդակցութենէն զրկած են և գաղտնիք կը պահուի։

Այսու ամենայնիւ իմացուած է որ մի մեծ դատապրութիւն երևան եկած է և թէ «Նարոտնայա Վօլիա» կամ սոսսալիչ (թէորիսդ) կուսակցութիւնը մի նոր ծրագիր հրատարակած է որ եւրոպական ազգերէ չատերին մէջ երևցած ընկերվարական կուսակցութեան ծրագրին կը մօտենայ։ Երեք գաղտնի տպարաններ գտնուած են Բէթէրսպուրկի մէջ։ Գաղաքին հրամանատարն այս չաբաթ ինչ անձամբ ութ տան մէջ խուզարկութիւններ կատարեց որոնց հետևանքն եղաւ 53 անձի ձերբակալութիւնը։ Այդ հրամանատարը որ էրկիժէյս գնդապետը, ինքնանձամբ գնաց յետոյ բերանացի տեղեկութիւններ տուաւ Ջարին, իր կատարած խուզարկութիւնների արդիւնքին վրայ։

Ոսոխականութիւնը ձերբակալած է նաև բազմաթիւ սեռտակներ (պրօշնիք) և ըրջաբերականներ որոնք կապացուցանեն թէ ոչնչականները մի ժամանակէ ի վեր չատ հեռանդով կը գործեն եղեր։ Այս գործի մէջ մատ ունեցողների մեծ մասը ուսանողներ են։ Ոսոխականութիւնը դեռ չէ

գտած այն ապառնական նամակներ գը-
րողները որոնք վերջերս ղրկուած էին Զա-
րին և Զարուհիին :

— Գահիրէէն կը հեռագրեն ապրիլ 26ին թէ մի քանի օրէ ի վեր լուր կը պարսի որ խալիֆան փախած է և Օմտուրմանի մէջ անհամաձայնութիւն կը տիրէ : Այս երեկոյ ալ լուր եկաւ թէ խալիֆան սպաննուած է :

— Աթէնքէն կիմացունեն որ երեսփոխան և «Քալինկինէսիա»ի խմբագիր Տ. Անկէլուբօլօ ձերբակալուած է, Թագաւորին դէմ անուանարկութիւն ըրած լինելու ամբաստանութեամբ : Տ. Անկէլուբօլօ բարեկամութեամբ կապուած է Տ. Տելիհանիի հետ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մանաւանդ ջերմ կը լինի Զարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը ղրկուի փոստագծի մէջ նշանակուած գիներով :

Ա. ՀԱՑ ԳԻՒՏԱԶՆՈՒՐՀԻ ՄԸ (Սպառած)

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՕՐԱՏԷԼԻ »

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԳ ՓՈՒԼՂԱՐ ԱՁՕՏԱՄԲԱՁՏԱՑ (Սպառած)

Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայաստանցիներուն պանդխտութեան տխուր հեռանկարները օկէ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով :) Գինն (90 անթ.) 1 ֆրանգ 20 անթ.

Զ. ԳԱՄԱՒՐ ՀԱՔԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենաց ուսարտեղաց (Սպառած)

Է. ԼԻՆԱՁԻ ՕՐԵՆՔԸ ՅԱՃԿԱՀԱՑԱՑՈՑԱՆՈՒԻՄ. (Սպառած)

Ը. ՔԻՒՐՔԻԱՒ ՀԱՑԵՐՆ ՆԻ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (Քիւրքիայի Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղագրական ուշիմ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ : Քիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն թուին բազդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը :) Գինն 50 անթիւմ (35 անթիւմ) :

Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՑՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարբերանի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միւսներն ալ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ չրջանի էջ ի Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են ցուցարարի մէջ որ ութ-ծալ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) (1 ֆրանք) : 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Գուլկարիայի մէջ Քիւրքերէ սրած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Գուլկարներն ի՛նչպիսի մի. ջոցներէ դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (15 անթիւմ) ,20 անթ.

ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ՐՈՅԱՐԻՍ (Ցունաստանի մէջ Քիւրքերի սրած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ի՛նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15սանթիմ, 20 սանթիմ :

L'emploi du PAPIER D'ARMÉNIE au point de vue de l'hygiène des habitations, est un véritable service public.
EN VENTE PARTOUT
Gros : A. PONSOT, 3, Rue d'Enghien, Paris. Echantillon gratis.

« Արմէնիայի Թուղթ »ը (Բաբիէ տ'Արմինի) որ գործածուր հականեխական մ'է, կը մաքրէ բնակարաններէ օդը : Շնչառական գործարաններէ ախտաբոյրին ունեցողներին հանգստութիւն կը պարգեւէ իր անուշահոտ բուրումներով. իր եւ իրենների առողջութեան հոգ տանող ամեն մարդէ բնակարանին մէջ անհրաժեշտ պէտք է. Նոյնպէս շատ պէտք է ճանապարհութեան մէջ, իջած օթեւանին (hôtel)սենեկի օդը մաքրելու համար, քանի որ մարդ չգիտեր թէ իրմէ առաջ հոն բնակած անձը շատ կամ քիչ առողջ մէկն էր :

Մարսէյլի մէջ կարելի է ստանալ « Արմէնիայի Թուղթ »ը Արմինիայի խմբագրատունէն ալ, ուր պահեստի (dépôt) դրուած է, հետեւեալ գիներով։ 35 սանդիմ է մէկ տետրակը որ կը պարունակէ ձեռքիք 8 թերթ (մէկ թերթը 3 քառակ. կը բաղկանայ և ամեն մէկ քառորին վրայ տպուած է Papier d'Arménie եւ չինող գործարանատէրին տարբերութիւնը A. Ponsot : Մէկ գեղեցիկ տուփ որ կը պարունակէ 12 տետրակ եւ 2 ալ թիթեղէ թղթակալ, 3 ֆրանք եւ 60 սանդիմ է :

Մարսէյլէն դուրս ղրկուելու համար 1 տետրակի գինին վրայ պէտք է աւելցունել նաեւ փոստի ծախքը 15 սանդիմ : Նոյնպէս փոստի ծախքով կարելի է ղրկել մինչեւ 5 տետրակ միեւնոյն ծրարի մէջ դրուած : Մէկ տուփի գինն վրայ պէտք է աւելցունել փոստի ծախքը 20 սանթիմ :

Ապահովագրուած (recommandé-registered) ղրկուիլ ուզողները պէտք է վճարեն նաեւ ապահովագրութեան ծախքը որ է 25 սանթիմ 1 ծրարի համար :

ԾԱՒՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիրքերը որոնց գները ստորեւ նշանակուած է :

ԺՔ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՆԱՄՈՑՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրենասիրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իրենց նժոյշներ գանազան քաղաքներէ մէջ և գանազան տպաւորութիւններէ տակ իւրաքանչիւրին գրած ոտանաւորներն որոնք ժամանակին հրատարակուած չէ լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի քանի ոտանաւորներ որոնք իրրեւ նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տպագրուած ազգային երգարաններուն մէջ՝ որոց վերջանին տպագրութիւնն վաղուց արդէն սպգիլուած է, և Ասիա և Արմենիա լրագիրներուն մէջ : Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըրուած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներէ ի՛նչ տպաւորութիւններու տակ ներչնչուելով գրուած են : Գինն (10 անթիւմ) 15 անթիւմ :

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՑՐԵՆԱՍԷՐ
(ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՑԱՆՈՎ)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՇԿՏՑԻՑ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարիոյ անկախութեան հերոսներէ մէկին, Զաքարիա Սթոյանովի, որ իր ընդունակութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, ազգային գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուլկարիոյ Ազգային ժողովի նախագահ գառնալ, խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւն է, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկարիոյ Թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուլկար հայրենասէր յեղափոխականներուն գործունէութեանը մասին : Սկիզբը գրուած է նաեւ հեղինակին, Բլոֆէսէօր Լուի Լէժէի, և Թարգմանչին միջեւ եղած թղթակցութիւնը այս գիրքի հայերէն Թարգմանութեան առթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զարմանք պիտի պատճառէ լինի եթէ ընթերցողներն հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացիի այս վաւերական պատմութեան վրայ :»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանգ և 40 սանթիմ :

Ծարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներուն 25 % զեղչ կը լինի :

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ է :)

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՔ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՑՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ Ա ՒՆՈՒԱԾ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱԶԳԱՊԱՐՏՈՒՑ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ազգական. ուած վարքուբարքով որչա՛փ չարիքներու պատճառ գարձած է և վերջէ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աչխարհէ : Գինն է ֆրանգ , (75 անթիւմ) :

ՀԱՑ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ (1794–1894)
ՅՈՒԲԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐՔ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձին առթով 1894 Թուականին հրատարակուած այս վիմագիր դիրքով և լուսատիպ (phototypique) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է 50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտոնի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով : Մէջտեղը դրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանի, պատկերը և լրագիրք՝ 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագիրները, անոնց դրկիմ ամեն քի խմբագրապետներու պատկերներովը :

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհածախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարսկաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթիմ :

***

Գալէմքեաւրեան Հ. Գ. — Պատմութիւն Հայ լրագրութեան իւ սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794–1860 : Մէկ լուսատիպ պատկերով : Գինն է, ճանապարհածախքովը մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 անթիմ.:

Վերոգրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ ղրկելով :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐՔ

Ցանկական բանութեան նահատակ եղող Խորէն Նարպէյ-Լուսինեան Սբբազանի պատկերը ընտիր թղթի վրայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը : Գինն է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

ՅՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼ
Ձպերգն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Quai du Canal, 9